

01 oktober 2015

Sjöfararna på stenåldern

Arkeologen Lou Schmitt är numera även sjöfartshistoriker. Länges har man begripit, att de äldsta stenåldersmänniskorna på svenska västkusten måste ha färdats till sjöss. Flertalet av den tidens boplatser låg nämligen på öar, men kan man komma vidare? Lou Schmitt framlägger tänkvärda och väl underbyggda försök.

Långa sjöresor från Nordtyskland

Redan 1963 påpekade arkeologen Troels-Smith likheter mellan Ahrensburg-kulturen i Nordtyskland och Hensbackakulturen på den svenska Västkusten. Han drog slutsatsen att stenåldersmänniskor från Tyskland under sommaren hade tillfälliga lägerplatser på Västkusten. Lou Schmitt tog elva år senare upp denna tanke och kunde underbygga den ytterligare. Flera andra forskare har anslutit sig till denna uppfattning. Man menar även, att när antalet jägare i Bohuslän blev för stort har många av dem sökt sig vidare norrut till Norge. På så sätt skulle även Norge ha koloniserats. Även där liknar nämligen den äldsta stenålderskulturen den nordtyska Ahrensburg-kulturen.

Skinnbåtar bör ha använts

Frågan är nu: vilka slags båtar har stenåldersmänniskorna använt? I en nyskriven artikel tar Lou Schmitt upp denna fråga. (Se: Lou Schmitt, *The Continental Connection: a coastal excursion in time, geography and culture*, artikel i: *Norwegian Archaeological Review* 2015). Vissa tyska fynd har tolkats som lämningar av skinnbåtar, men de är få och svårtolkade. Huvudsakligen arbetar Schmitt med ”jämförande folklivsforskning”. Han undersöker hur andra folk har löst sitt båtbyggeri. I första hand intresserar han sig för eskimåerna och deras kajaker eller skinnbåtar. Man hade sälskinn att tillgå. Schmitt påvisar emellertid, att även renskinn och älgskinn kunde användas.

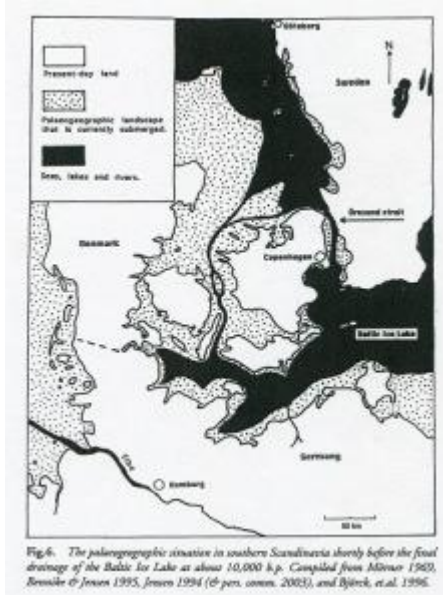
Lou Schmitt vid stranden av Kattegatt.

Stockbåtar mindre lämpliga

Den, som tänker på sjöfarande stenåldersmänniskor, får dock genast stockbåtar, det vill säga kanoter av urholkade trästockar, i tankarna. En forskare (H. Glørstad) har föreslagit sådana båtar. Schmitt hävdar dock med goda skäl, att sådana båtar är mindre sannolika. De kan nämligen inte ta någon last att tala om, och de går inte bra i böljegången nära kusterna. En stor fördel med skinnbåtar är, att man kan dra upp dem på land, vända på dem och använda dem som ett slags tak eller ett slags gömställe (under säljakt). Ekstockar kan inte användas på

detta sätt. Även skinnbåtar hade dock sina svagheter. Helst var fjärde dag men minst var tionde dag bör de dras upp på land och oljas in.

Sannolika tankegångar

Här och där efter kusterna bör man därför ha byggt upp depåer, där man kunde förvara fler skinn, sälolja och kanske även kåda eller harts. Lou Schmitts forskning innebär, att han lägger fram underbyggda tolkningsmöjligheter men inte någon bindande bevisning. Inför de få fakta, som vi har tillgång till, är det oundvikligt att tankarna går vidare. Där vetandet slutar börjar sannolikheten. Om arkeologer och historiker skulle undvika sannolikhetsresonemang, skulle de överlämna hela denna verksamhet åt mindre kunniga ”privatforskare”. Det skulle vara en olycklig utveckling. Bland de väl pålästa och omdömesgilla forskarna inom det sannolikans värld är Lou Schmitt en av uppslagsrikaste och omdömesgillaste. Nu har han givit oss även en sannolik bild av den äldsta stenålderns sjöfart.

Smalare farvatten förr

För 10 000 år sedan var de öppna havsvidderna mycket mindre än i våra dagar. Man kunde färdas i kanot över stora sträckor med betydligt mindre fara.

men dåtidens förhållanden var helt annorlunda. Stora delar av havsbotten runt Danmark var då fastland. Stora Bält var ett smalt sund, mycket lämpligt för kanoter och andra småbåtar. Från Danmark över till Varberg hade man endast fyra mils sjöresa med en ö på halva sträckan. Utefter hela svenska Västkusten hade man sedan skyddade inomskärsleder. Farvattnen var som gjorda för skinnbåtar som exempelvis kajaker. Vi har all anledning att tänka oss livlig sjöfart utefter våra kuster.

Lars Gahrn